

WIZUALNE NIEWIDZIALNE

SZTUKI WIZUALNE
W POLSCE.
STAN, ROLA
I ZNACZENIE.

Prezentacja:

Marek Krajewski

Filip Schmidt

Natalia Hipsz

Instytut Socjologii
Uniwersytet
im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

CBOS
Centrum Badań
Opinii Społecznej

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

www.wizualneniewidzialne.asp.waw.pl

Punkt wyjścia do badań

- ▷ Brak całościowych badań sztuk wizualnych W Polsce.
- ▷ Mity i niejasności wokół sztuk wizualnych.
- ▷ Brak wiedzy pozwalającej odpowiedzieć na pytanie, czy, a jeśli tak, to w jaki sposób wspierać sztuki wizualne w naszym kraju.

Główne założenie badań

- ▷ Sztuki wizualne, choć cieszą się autonomią, są też współokreślane przez konteksty zewnętrzne wobec nich.
- ▷ Konieczność badania sztuk wizualnych z trzech perspektyw:
 - ⇒ artystów (i innych osób związanych ze światem sztuki);
 - ⇒ odbiorców;
 - ⇒ mediów (prasa ogólnopolska).

Główne problemy badawcze:

- ▷ Kim jest artystka/artysta w Polsce?
- ▷ Na czym polega specyfika funkcjonowania sztuki w Polsce?
- ▷ Czym są sztuki wizualne w społecznej świadomości?
- ▷ W jakich formach sztuki wizualne są obecne w codziennych praktykach Polaków?

4 GŁÓWNE

analiza danych zastanych (*desk research*)

ogólnopolskie badania sondażowe prowadzone w oparciu o wystandaryzowany kwestionariusz ankiety: na reprezentatywnej próbie Polaków (N=930) oraz absolwentów i absolwentek ASP (N=318)

ETAPY BADAŃ:

ilościowo-jakościowa analiza zawartości przekazów prasowych: 3000 artykułów prasowych opublikowanych w latach 2010-2015 na łamach *Polityki*, *Gościa Niedzielnego*, *Gazety Wyborczej* oraz *Rzeczpospolitej*

indywidualne wywiady pogłębione (N=70): prowadzone z przedstawiciel(k)ami świata sztuki

GŁÓWNE PROBLEMY NAPOTKANE W TRAKCIE BADAŃ

W i z u a l n e N i e w i d z i a l n e

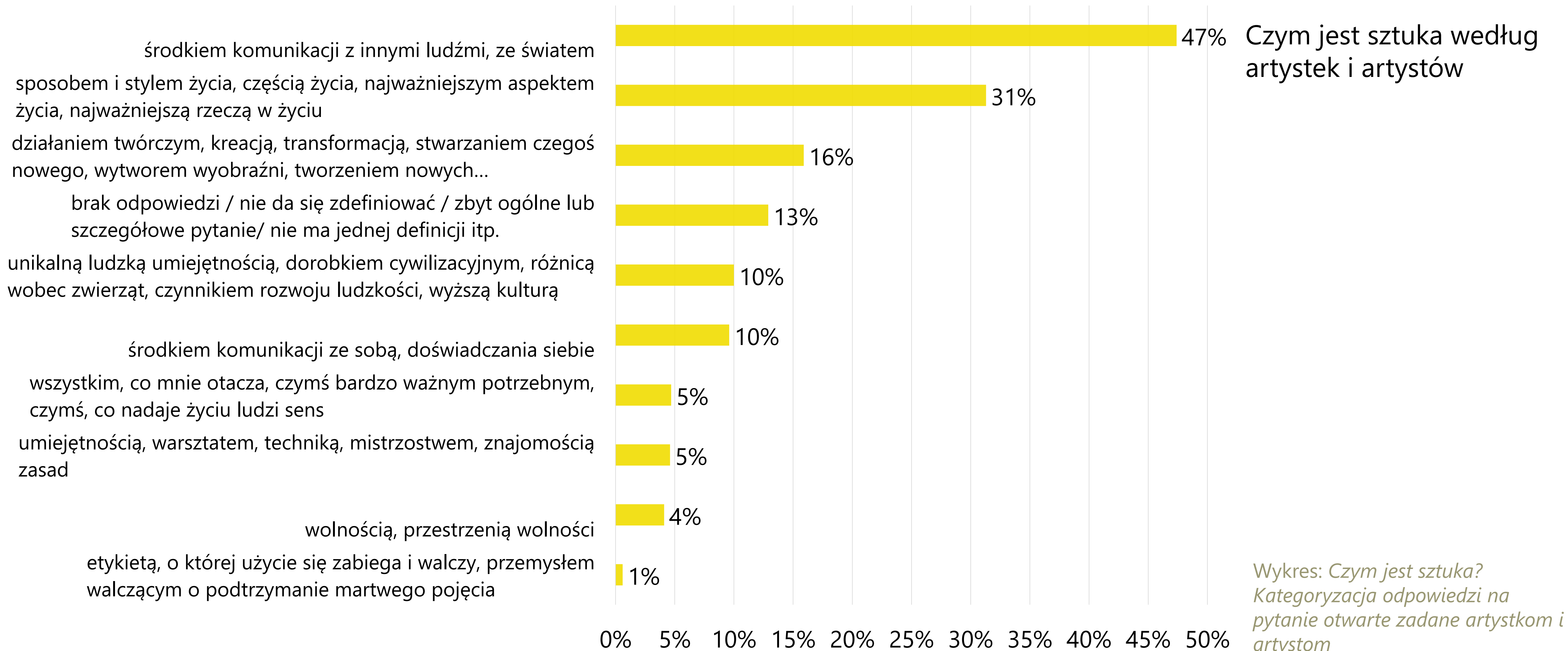
10 TEZ O SZTUKACH WIZUALNYCH W POLSCE

PODSTAWOWE
USTALENIA BADAWCZE

TEZA 1

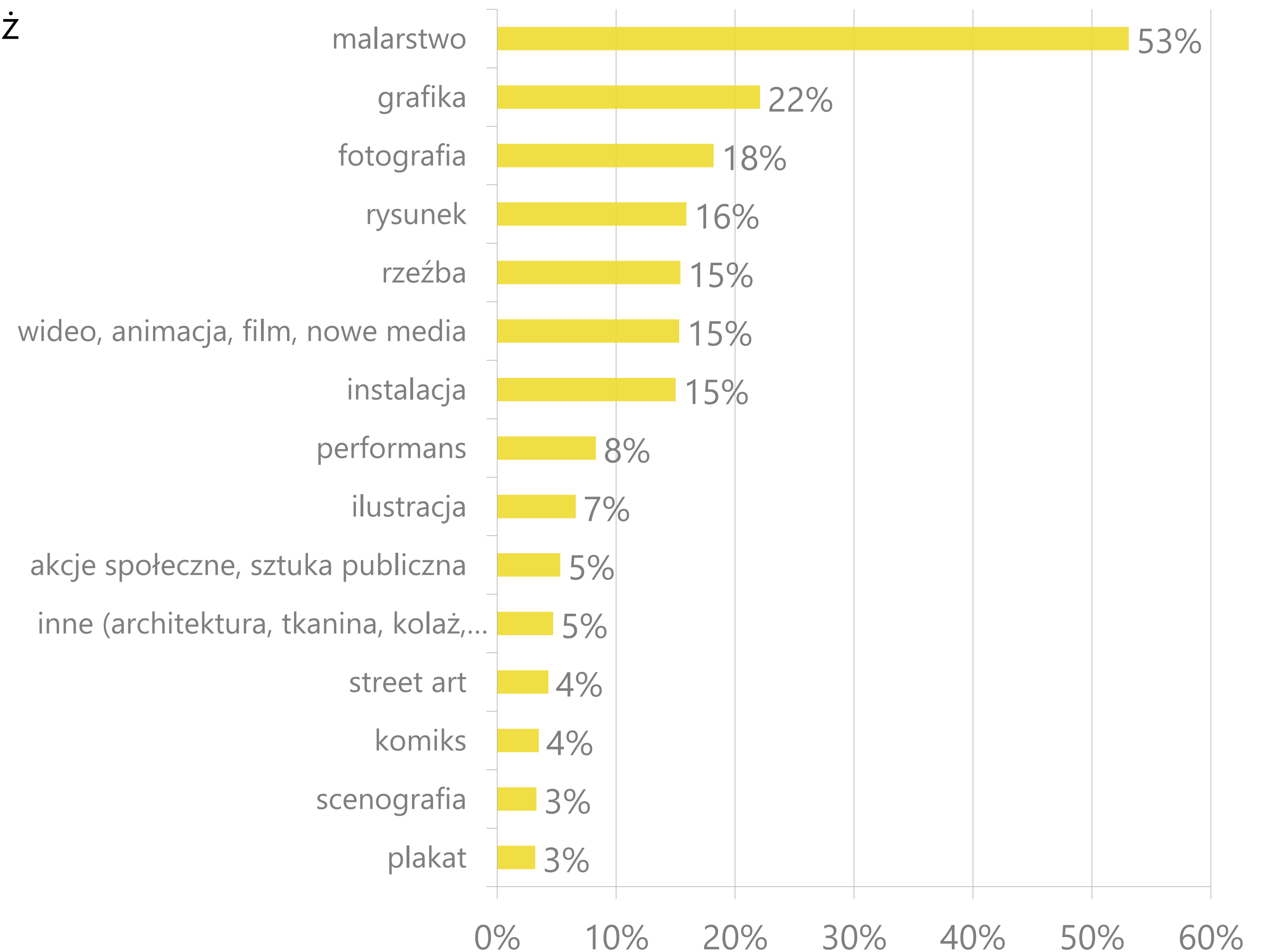
SZTUKI ZDEFINIOWAĆ SIĘ
NIE DA,
ALE RACZEJ WIEMY,
CO NIA JEST, CO ZAŚ NIE

Wsparcie empiryczne tezy 1

Wsparcie empiryczne tezy 1

- ⌢ Od 64 do 67% artystek i artystów nie ma wątpliwości, iż malarstwo, rzeźba oraz rysunek i grafika to sztuka
- ⌢ W przypadku odbiorców pewność ta jest jeszcze wyższa (85-97%).
- ⌢ Ponad połowa artystów, o których wspomina się w prasie oraz tygodnikach to malarze i malarki, 22% zajmuje się grafiką, 16% – rysunkiem, 15% – rzeźbą.

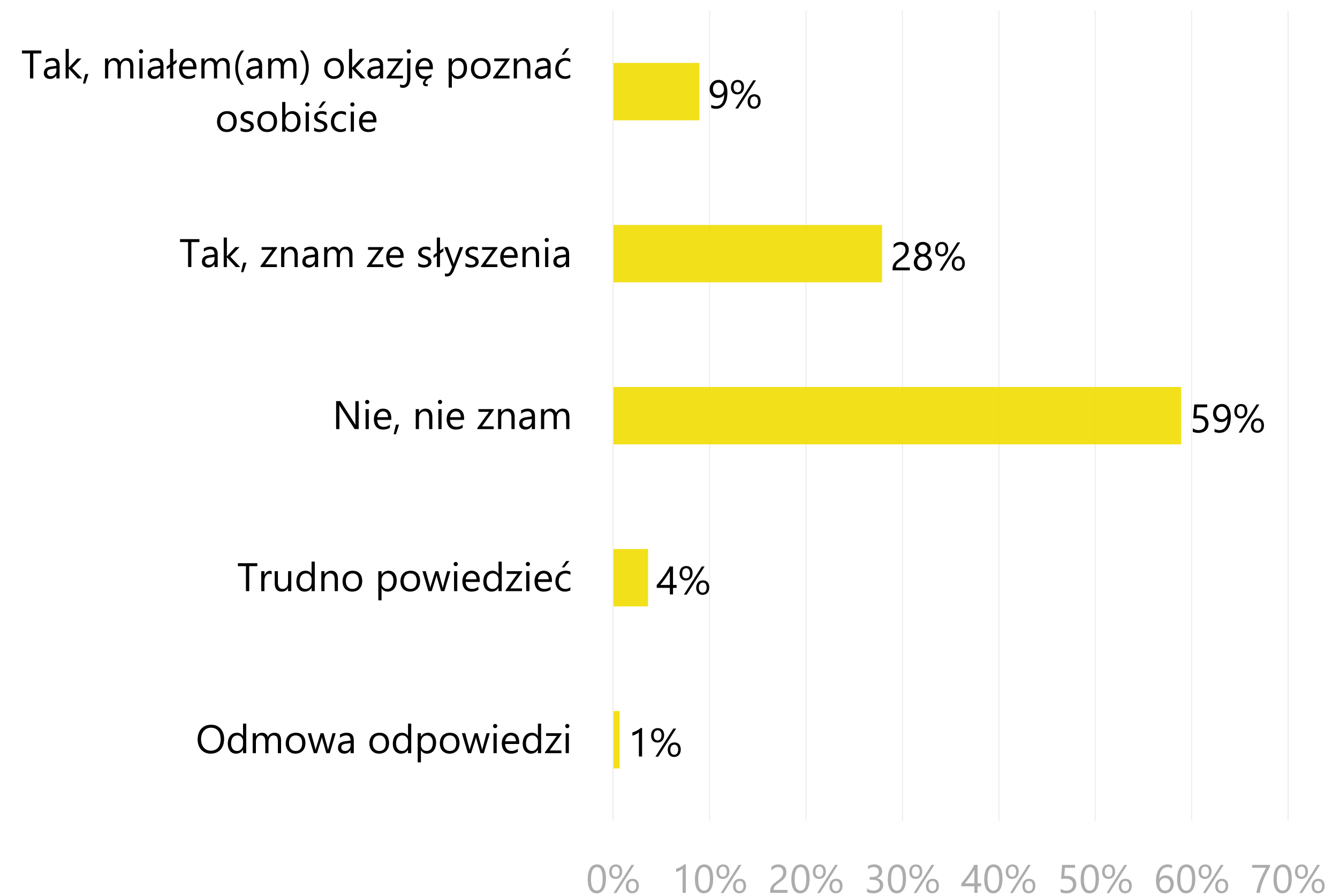

Wykres: Odsetek twórców uprawiających dany rodzaj sztuk wizualnych wśród wszystkich osób tworzących sztuki wizualne, które pojawiły się w analizowanej prasie między czerwcem 2010 a czerwcem 2015. Dane uzyskano dla 1265 spośród 1286 osób

TEZA 2

SZTUKA JEST ZJAWISKIEM
SPOŁECZNYM O
KŁOPOTLIWYM STATUSIE:
JEDNOCZEŚNIE CZYMŚ
MARGINALNYM I
DONIOSŁYM

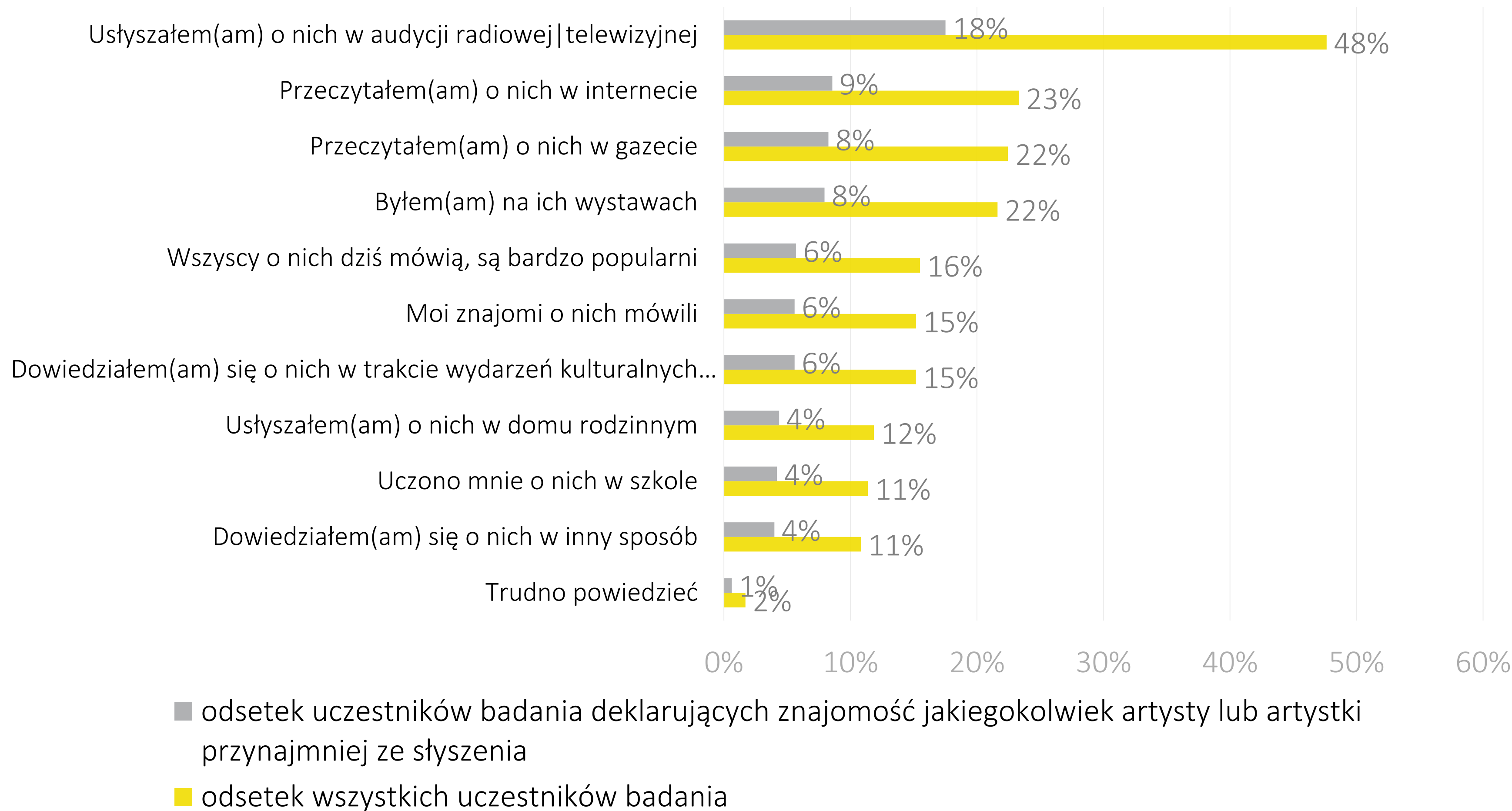
Wsparcie empiryczne tezy 2: marginalność sztuki

Prawie 60% Polek i Polaków deklaruje, że nie zna żadnego artysty

Wykres: Czy zna Pan(i), choćby ze słyszenia, jakichś artystów działających obecnie w Polsce? Rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące znajomości artystów (O9).

Wsparcie empiryczne tezy 2: marginalność sztuki

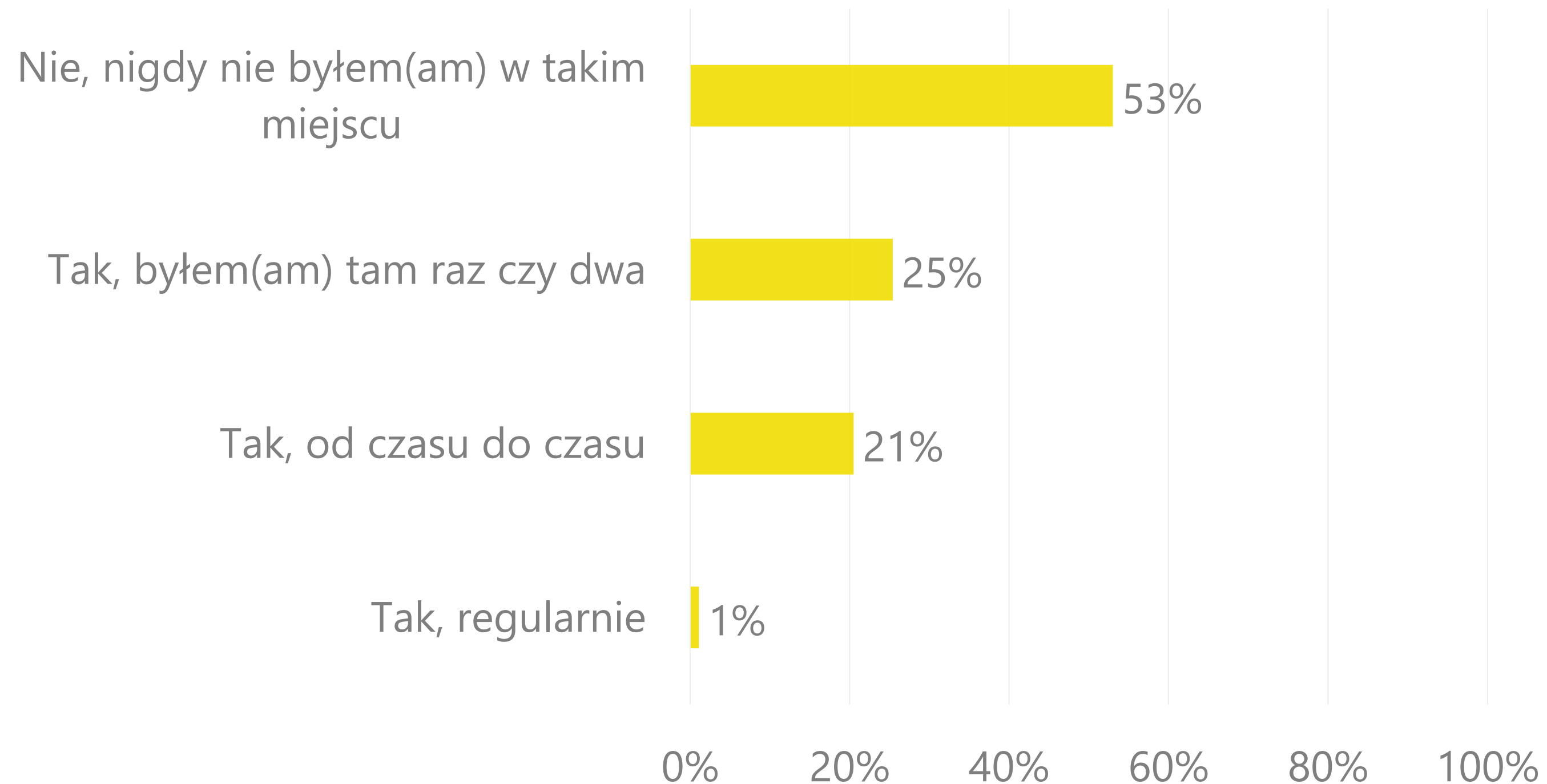
Ci, którzy deklarują, iż znają jakichś artystów, wskazują, iż dowiedzieli się o nich przede wszystkim za pośrednictwem mediów

Wykres: Czy zna Pan(i), choćby ze słyszenia, jakichś artystów działających obecnie w Polsce? Rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące znajomości artystów (O9).

Wsparcie empiryczne tezy 2: marginalność sztuki

- ▶ Pytani o nazwiska znanych sobie artystów/artystek Polacy i Polki wskazują przede wszystkim na osoby spoza głównych obiegów sztuki (głównie znajomych lub członków rodziny tworzących sztukę).
- ▶ Jeżeli respondenci znają nazwiska artystów, to są to głównie osoby należące do kanonu sztuki, takie jak: Matejko, Kossak, Fangor, Kantor, Hasior, Wróblewski, Boznańska.
- ▶ Czasami wymieniane są nazwiska popularnych współczesnych twórców, takich jak: Nowosielski, Duda-Gracz, Świerzy, Abakanowicz, Mitoraj, Starowiejski czy Beksiniński.
- ▶ Niemal nie pojawiają się natomiast nazwiska twórców reprezentujących progresywne nurty w sztuce współczesnej i tych przed 40. rokiem życia.

Wsparcie empiryczne tezy 2: marginalność sztuki

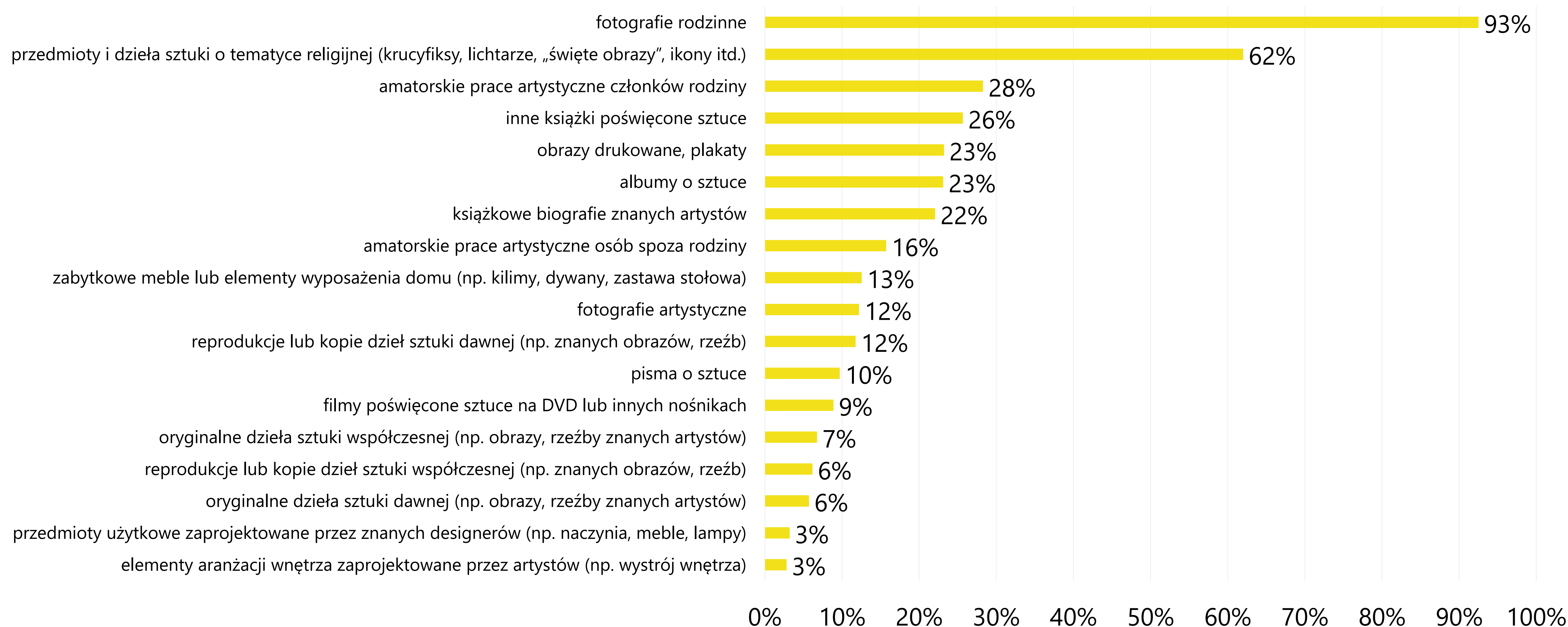

- ⌚ Ponad połowa Polaków i Polek deklaruje, iż nigdy nie była w galerii lub muzeum sztuki.
- ⌚ 23% osób z wykształceniem wyższym deklaruje, iż nigdy nie było w galerii lub muzeum sztuki.
- ⌚ 70% Polaków i Polek nie rozmawia nigdy o sztuce.
- ⌚ Jeszcze rzadziej rozmawia się z samymi artyst(k)ami: czyni tak 9% respondentów spośród tych deklarujących, iż w ogóle czasami dyskutują o sztuce.

Wykres: Rozkład odpowiedzi na pytanie o odwiedzanie galerii i muzeów sztuki (O13).

Wsparcie empiryczne tezy 2: marginalność sztuki

Jakie obiekty artystyczne posiadasz w swoim domu?

Wsparcie empiryczne tezy 2: marginalność sztuki

- ▶ Prawie 50% Polaków i Polek nigdy albo prawie nigdy nie zetknęła się z przejawami sztuk wizualnych, około 20-30% to osoby, których kontakt z tym obszarem kultury jest bardzo ograniczony i/lub sporadyczny, maksymalnie 25% to ci, którzy się z nim stykają przynajmniej od czasu do czasu.
- ▶ Około 3% populacji to osoby interesujące się sztukami wizualnymi intensywnie i na różne sposoby.
- ▶ Po 6-8% Polaków i Polek wydałoby pieniądze przeznaczone na cele kulturalne na zakup biletu na wystawę sztuki współczesnej, wystawę sztuki dawnej lub na album o sztuce (proszono o wybór maksymalnie 5 z 20 kategorii takich wydatków)
- ▶ Szacujemy, iż „Gość Niedzielny”, „Polityka” i „Rzeczpospolita” publikują miesięcznie między 5 a 8 tekstów, w których przynajmniej wspomina się o sztukach wizualnych lub ich twórcach. W „Gazecie Wyborczej” – w takim okresie pojawia się od 10 do 16 tekstów.
- ▶ Jeżeli pisze się już o sztuce, to niekoniecznie ona jest głównym przedmiotem artykułu (są nimi rocznice; remonty instytucji, święta narodowe, skandale, ceny uzyskiwane przez dzieła, ich renowacja itd.).

Wsparcie empiryczne tezy 2: istotność sztuki

- ▷ Polki i Polacy przypisują jej ważne funkcje i społeczne role:
 - ⇒ 68% ankietowanych uważa, że sztuka powinna pomagać zrozumieć otaczający nas świat;
 - ⇒ 63% – że powinna wychowywać;
 - ⇒ 56% – że powinna być użyteczna społecznie;
 - ⇒ 49% – że powinna wzmacniać postawy patriotyczne;
 - ⇒ 41% – widzi w sztuce narzędzie zmiany społecznej.
- ▷ Większość Polek i Polaków uważa, iż państwo powinno:
 - ⇒ wspierać rozwój instytucji artystycznych (70%);
 - ⇒ zapewniać bezpłatną edukację artystyczną obywateli (67%);
 - ⇒ finansować kształcenie artystów (65%).
- ▷ 27% Polaków i Polek uważa, iż sztukę powinni wspierać wyłącznie prywatni sponsorzy.

Wsparcie empiryczne tezy 2: istotność sztuki

- ▷ Osoby deklarujące odwiedzanie galerii lub muzeów sztuki przynajmniej od czasu do czasu, wskazały na pięć motywacji bywania w tych miejscach (każda z nich jest wybierana przez 40 do 60% respondentów):
 - ⇒ *Można się tam czegoś ciekawego dowiedzieć* (poznawcze aspekty sztuki);
 - ⇒ *Pokazywane są tam rzeczy, których nie można zobaczyć na co dzień* (sztuka jako dystraktor, rozrywka);
 - ⇒ *Staram się poznawać ważne miejsca kultury w swojej okolicy* (sztuka jako element lokalnej tożsamości);
 - ⇒ *To jedna z atrakcji turystycznych, które odwiedzam podczas dalszych wyjazdów* (sztuka jako atrakcja turystyczna);
 - ⇒ *Są to piękne miejsca* (sztuka jako źródło doświadczeń estetycznych).

Wsparcie empiryczne tezy 2: istotność sztuki

- ▷ Dla ¼ osób chodzących do muzeów i galerii są to miejsca dospołeczniające.
- ▷ Jeśli ma się już kontakt ze sztuką, to często opiera się on na kilku różnych kanałach lub wyraża na kilka różnych sposobów.
 - ▷ **Dla przykładu:** wśród często rozmawiających o sztuce prawie nie ma osób, które nigdy nie były w muzeum lub galerii (7%), a miażdżąca większość bywa tam przynajmniej od czasu do czasu (79%).
- ▷ Prawie 30% mieszkańców Polski ma w domu amatorskie prace artystyczne wykonane przez członków rodziny, a dwukrotnie mniej osób – amatorskie prace osób niebędących ich rodziną.
- ▷ 25% badanych deklaruje, że w ich domach znajdują się książki o sztuce (albumy, biografie i/lub inne)

TEZA 3

SZTUKA POSIADA NADAL
ZDOLNOŚĆ CZYNIEŃ
DYSTYNKCJI, ALE ISTNIEJĄ
KATEGORIE JEDNOSTEK,
KTÓRE JEJ UMYKAJĄ

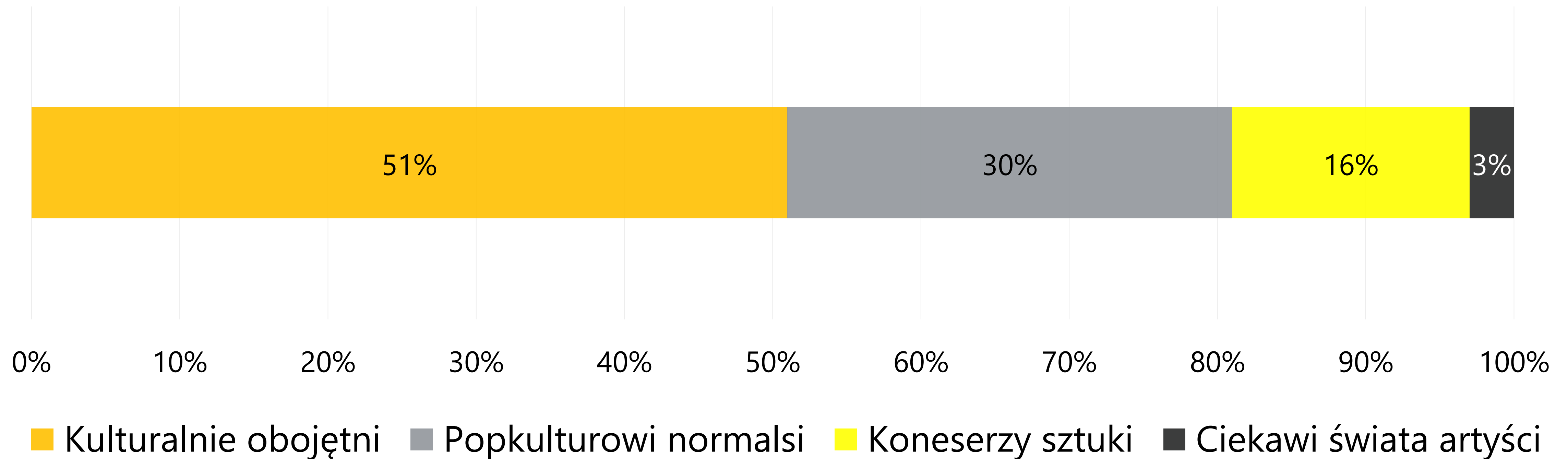
Wsparcie empiryczne tezy 3

- ▷ Zdecydowanie najsilniejszym korelatem kontaktu ze sztukami wizualnymi jest wykształcenie. Znacznie słabszym: wielkość miejscowości, w której się mieszka; dochody; religijność.
- ▷ Korzystanie ze sztuki należy do szerszego repertuaru praktyk kulturowych składających się na klasycznie rozumiany i silnie dystynktywny model uczestnictwa w kulturze:
 - ⇒ Wśród osób, które deklarują, że od czasu do czasu bywają zarówno w teatrze, jak i na wydarzeniu naukowym – prawie nie ma ludzi, którzy nigdy byli na wystawie sztuki (4%).
 - ⇒ Wśród osób, które deklarują, że bardzo często czytają książki i przynajmniej od czasu do czasu chodzą do teatru – nieposiadających w domu żadnych prac artystycznych jest tylko 25%, a 60% ma przynajmniej trzy tego rodzaju obiekty.

T e z a 3

Wsparcie empiryczne tezy 3

Cztery kategorie odbiorców sztuki:

Wykres: Częstość występowania czterech stylów użytkowania kultury i sztuki wyodrębnionych przy pomocy analizy skupień

Wsparcie empiryczne tezy 3

Kulturalnie obojętni:

Rodzaj praktyki kulturowej / pytanie ankietowe	Odpowiedzi charakterystyczne dla kulturalnie wyłączonych	Procent wskazań*
Posiadanie oryginału lub kopii dzieła sztuki dawnej bądź współczesnej	Nie	97%
Udział w warsztatach artystycznych	Bardzo rzadko lub nigdy	93%
Tworzenie sztuki zawodowo lub amatorsko	Nie	90%
Chodzenie na koncerty muzyki poważnej	Bardzo rzadko lub nigdy	88%
Znajomość artystów i artystek działających obecnie w Polsce	Nie	82%
Oglądanie telewizji	Bardzo często lub często	80%
Granie w gry komputerowe	Bardzo rzadko lub nigdy	80%
Chodzenie do galerii lub do muzeów sztuki	Nie, nigdy	74%
Chodzenie do kina	Bardzo rzadko lub nigdy	63%
Rozmawianie o sztuce lub o artyst(k)ach	Nie	60%
Chodzenie do kawiarni, klubu, pubu	Bardzo rzadko lub nigdy	58%
Oglądanie filmów w domu (poza filmami oglądanymi w telewizji)	Bardzo rzadko lub nigdy	47%

* Kolor **zielony** symbolizuje obszar relatywnie dużej aktywności, zaś kolor **czzerwony** – obszar relatywnie małej aktywności.

Wsparcie empiryczne tezy 3

Popkulturowi normalsi:

Rodzaj praktyki kulturowej / pytanie ankietowe	Odpowiedzi charakterystyczne dla popkulturowych normalsów	Procent wskazań*
Posiadanie oryginału lub kopii dzieła sztuki dawnej bądź współczesnej	Nie	96%
Tworzenie sztuki zawodowo lub amatorsko	Nie	76%
Chodzenie na koncerty muzyki poważnej	Bardzo rzadko lub nigdy	76%
Znajomość artystów i artystek działających obecnie w Polsce	Nie	59%
Granie w gry komputerowe	Bardzo często lub często	17%
Rozmawianie o sztuce lub o artystach	Raczej nie, bardzo rzadko	41%
Chodzenie do galerii lub do muzeów sztuki	Tak, raz czy dwa	41%
Korzystanie z dóbr kultury w internecie	Bardzo często lub często	39%
Chodzenie do kawiarni, klubu, pubu	Bardzo często lub często	31%

* Kolor **zielony** symbolizuje obszar relatywnie dużej aktywności, zaś kolor **czzerwony** – obszar relatywnie małej aktywności.

Wsparcie empiryczne tezy 3

Koneserzy sztuki:

Rodzaj praktyki kulturowej / pytanie ankietowe	Odpowiedzi charakterystyczne dla koneserów sztuki	Procent wskazań*
Posiadanie oryginału lub kopii dzieła sztuki dawnej bądź współczesnej	Tak	76%
Udział w warsztatach artystycznych	Bardzo rzadko lub nigdy	72%
Tworzenie sztuki zawodowo lub amatorsko	Nie	61%
Rozmawianie o sztuce lub o artyst(k)ach	Tak, od czasu do czasu	50%
Znajomość artystów działających obecnie w Polsce	Tak, ze słyszenia	50%
Chodzenie na koncerty muzyki poważnej	Bardzo rzadko lub nigdy	45%

* Kolor **zielony** symbolizuje obszar relatywnie dużej aktywności, zaś kolor **czzerwony** – obszar relatywnie małej aktywności.

Wsparcie empiryczne tezy 3

Ciekawi świata artyści:

Rodzaj praktyki kulturowej / pytanie ankietowe	Odpowiedzi charakterystyczne dla ciekawych świata artystów	Procent wskazań*
Tworzenie sztuki zawodowo lub amatorsko	Tak, obecnie lub kiedyś	75%
Udział w warsztatach artystycznych	Tak	70%
Posiadanie oryginału lub kopii dzieła sztuki dawnej bądź współczesnej	Nie	54%
Rozmawianie o sztuce lub o artyst(k)ach	Tak, często	49%
Znajomość artystów i artystek działających obecnie w Polsce	Tak, osobiście	48%
Chodzenie na koncerty muzyki poważnej	Od czasu do czasu	41%

* Kolor **zielony** symbolizuje obszar relatywnie dużej aktywności, zaś kolor **czzerwony** – obszar relatywnie małej aktywności.

TEZA 4

POLACY LUBIĄ SZTUKĘ
KONSENSUALNĄ:
BUDZĄCĄ POZYTYWNE
ODCZUCIA, ZROZUMIAŁĄ

Wsparcie empiryczne tezy 4

Po czym można poznać dobrą sztukę?

Wykres: Po czym poznać dobrą sztukę? Rozkład odpowiedzi na pytanie o kryteria rozpoznawania dobrej sztuki (O6), można było wskazać dowolną liczbę odpowiedzi

Wsparcie empiryczne tezy 4

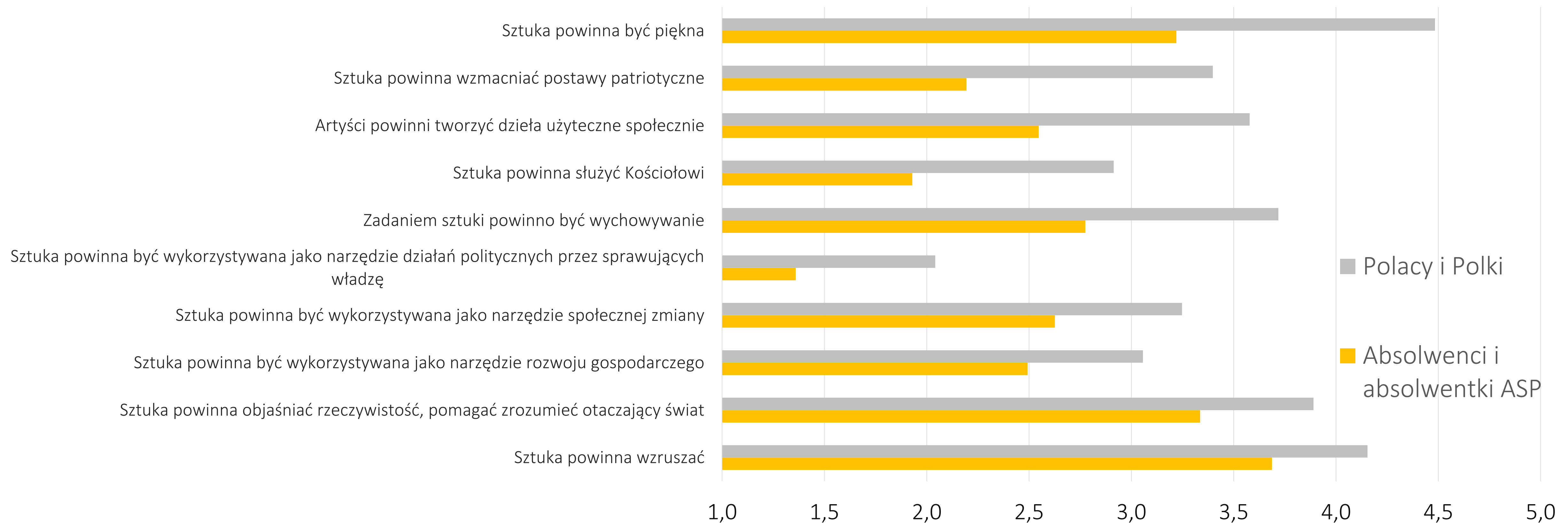
- ▷ Polacy i Polki mają w swoich domach przede wszystkim sztukę realistyczną, przedstawiającą.
- ▷ Wśród 400 opisów obiektów artystycznych będących w posiadaniu respondentów dominują deskrypcje:
 - ⇒ **pejzaży** (np. *Ręczny malunek drewnianego zabytkowego młyna, syberyjskie widoki, dwie wiejskie kobiety na tle łąki, odlatujące żurawie, krajobraz górski, szum wodospadu, wieś albo po prostu pejzaż czy krajobraz*);
 - ⇒ **przedstawień sakralnych** (np. *Matka Boska z Dzieciątkiem Jezus, Portret Madonny jakiejś świętej, wizerunek papieża, Ikona Matki Boskiej Kalwaryjskiej, obraz Jana Pawła II, aniołek z masy solnej na choinkę, Pan Jezus frasobliwy, świątynia w Paryżu, ostatnia wieczerza czy po prostu – tematyka religijna*);
 - ⇒ **portretów** (np. *portret męski, twarz faraona z podkreśleniem objawów choroby Marfana, piłkarze, postać Roberta Kubicy, zdjęcie rodzinne, artystyczne zdjęcie pary, twarz młodej kobiety na tle jesiennych liści, Józef Piłsudski, portret mojego przodka itd.*);
- ▷ Wśród opisów prac zaklasyfikowanych przez nas do innych typów zwraca uwagę **bardzo niewielka liczba dzieł nieprzedstawiających**, abstrakcyjnych.

TEZA 5

ARTYŚCI
I ODBIORCY
ODMIENNIE
POSTRZEGAJĄ
ZJAWISKA
ARTYSTYCZNE

Wsparcie empiryczne tezy 5

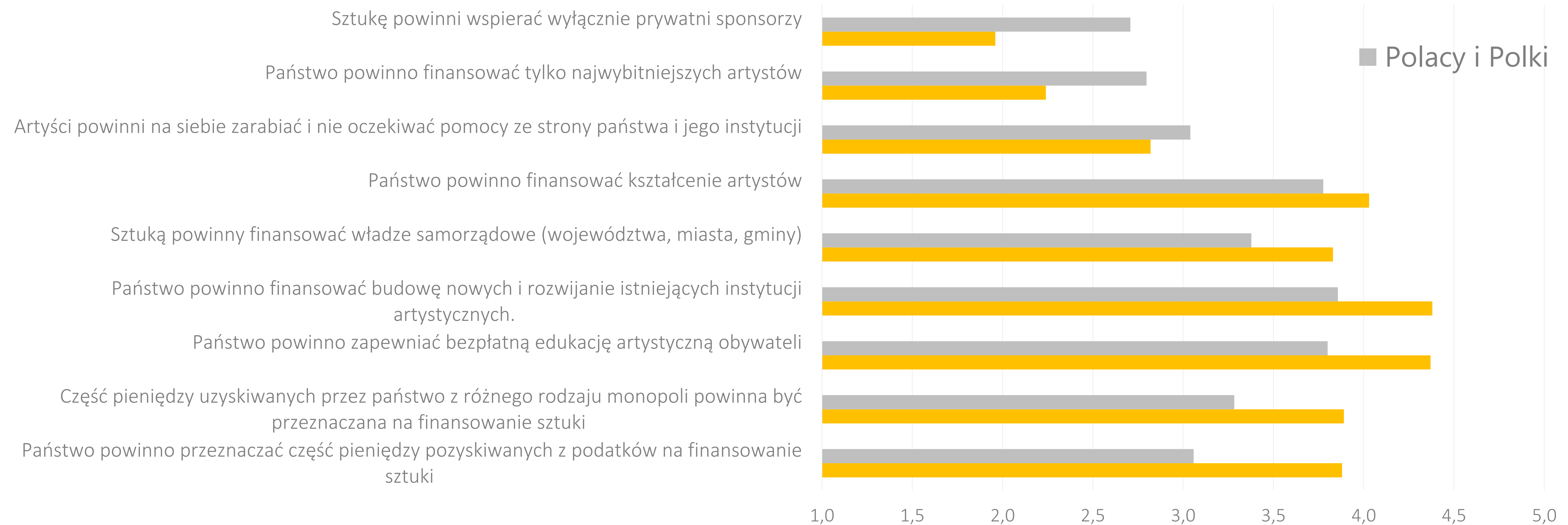
Istnieją znaczące różnice pomiędzy artystami i odbiorcami w opiniach na temat ról, jakie powinna ona pełnić.

Wykres: *Opinie na temat ról sztuki wśród osób, które ukończyły ASP oraz wśród odbiorców – różnica średnich wyników (czym wyższy wynik, tym większa zgoda z danym twierdzeniem). Na wykresie pokazano tylko te funkcje, dla których wystąpiły różnice istotne statystycznie. Sondaż ogólnopolski oraz sondaż wśród absolwentów i absolwentek ASP.*

Wsparcie empiryczne tezy 5

Artyści oraz odbiorcy różnią się, jeżeli chodzi o preferowane modele finansowania sztuki

Wykres: *Opinie na temat finansowania sztuki wśród osób, które ukończyły ASP oraz wśród odbiorców – różnica średnich wyników (czym wyższy wynik, tym większa zgoda z danym twierdzeniem). Na wykresie pokazano tylko te funkcje, dla których wystąpiły różnice istotne statystycznie. Sondaż ogólnopolski oraz sondaż wśród absolwentów i absolwentek ASP.*

Wsparcie empiryczne tezy 5

- ▷ Artystki i artyści częściej niż odbiorcy używają kontekstualnego rozumienia sztuki.
- ▷ Artystki i artyści dużo częściej niż odbiorcy zaliczają w obręb sztuki jej współczesne przejawy (performance, video art, street art itd.).
- ▷ Artystki i artyści częściej niż odbiorcy lokują poza obszarem sztuki czynności bliskie życiu codziennemu (np. fryzjerstwo, styling, gotowanie, pornografię).
- ▷ O ile odbiorcy nie znają niektórych rodzajów twórczości, o które pytaliśmy w trakcie badań, to tego rodzaju przypadki nie zdarzają się w zasadzie wśród artystek i artystów.

TEZA 6

POLE SZTUK WIZUALNYCH
JEST OGROMNIE
ZRÓŻNICOWANE, ZAŚ CZĘŚĆ
PRZECINAJĄCYCH JE RÓŻNIC
MA CHARAKTER
NIERÓWNOŚCI

Wsparcie empiryczne tezy 6: widzialność

Podstawowym rodzajem różnicy przecinających pole sztuki wizualnych jest **widzialność**:

- ▶ Zarówno rozkład częstości występowania nazwisk artystów i artystek, jak i miejsc wystawiania sztuki, ma w analizowanych tytułach prasowych wyraźny charakter potęgowy.
- ▶ Podobny charakter ma sposób widzenia struktury świata sztuki przez artystki i artystów.

Wsparcie empiryczne tezy 6: widzialność

Nazwa instytucji	Odsetek osób wskazujących tę instytucję	Liczba wskazań
Zachęta Narodowa Galeria Sztuki	48%	137
CSW Zamek Ujazdowski	31%	89
Muzeum Sztuki Nowoczesnej (MSN)	19%	53
MOCAK	12%	35
Muzeum Narodowe w Warszawie	12%	34
Muzeum Narodowe w Krakowie	7%	20
Muzeum Sztuki w Łodzi	7%	19
Bunkier Sztuki	4%	12
Polski Instytut Sztuki Filmowej	3%	9
Narodowe Centrum Kultury	3%	8
CSW Znaki Czasu	2%	7
Muzeum Narodowe w Poznaniu	2%	6
Galeria Arsenał w Białymstoku	2%	6
Państwowa Galeria Sztuki w Sopocie	2%	5
Atlas Sztuki	1%	4
WRO	1%	4
Art Stations Foundation	1%	4

Najczęściej padające odpowiedzi na pytanie:
Proszę, wymienić trzy, Pana(i) zdaniem, najważniejsze instytucje artystyczne w Polsce, w których prezentowana jest sztuka

Sondaż wśród absolwentów i absolwentek ASP

Wsparcie empiryczne tezy 6: widzialność

Podstawowym rodzajem różnicy przecinających pole sztuki wizualnych jest **widzialność**:

- ▶ Zarówno rozkład częstości występowania nazwisk artystów i artystek, jak i miejsc wystawiania sztuki, ma w analizowanych tytułach prasowych wyraźny charakter potęgowy.
- ▶ Podobny charakter ma sposób widzenia struktury świata sztuki przez artystki i artystów.
- ▶ Widoczna jest absolutna dominacja Warszawy nad resztą kraju. W pierwszej piątce najczęściej przywoływanych w prasie instytucji obecny jest tylko jeden podmiot spoza Warszawy: Muzeum Narodowe w Krakowie (116 tekstów).
- ▶ Z punktu widzenia uwagi poświęcanej w prasie w czołówce lokują się też trzy instytucje z dużych polskich miast: ms2 w Łodzi (55 tekstów), krakowski MOCAK (51 tekstów) i Muzeum Narodowe we Wrocławiu (45 tekstów).
- ▶ Dominacja Warszawy widoczna jest też we wskazaniach artystów i artystek zapytanych o galerie, z którymi chcieliby współpracować lub ewentualnie – które warto odwiedzić.

Wsparcie empiryczne tezy 6: widzialność

Miasto	Liczba i % instytucji z danego miasta wskazanych choć raz		Liczba i % instytucji z danego miasta wśród 20 wskazywanych najczęściej	
Warszawa	52	47%	15	63%
Kraków	17	15%	6	25%
Poznań	10	9%	3	13%
Wrocław	5	5%	0	0%
Łódź	4	4%	1	4%
Gdańsk	4	4%	0	0%
Sopot	2	2%	1	4%
Toruń	2	2%	0	0%
Cieszyn	1	1%	0	0%
Lublin	1	1%	0	0%
Katowice	1	1%	0	0%
Sanok	1	1%	0	0%
Gliwice	1	1%	0	0%
Elbląg	1	1%	0	0%
Orońsko	1	1%	0	0%
Częstochowa	1	1%	0	0%
Zakopane	1	1%	0	0%
Słupsk	1	1%	0	0%
Szczecin	1	1%	0	0%
Tarnów	1	1%	0	0%
Tarnowskie Góry	1	1%	0	0%
Jelenia Góra	1	1%	0	0%

Wsparcie empiryczne tezy 6: widzialność

Podstawowym rodzajem różnicy przecinających pole sztuki wizualnych jest **widzialność**:

- ▶ Zarówno rozkład częstości występowania nazwisk artystów i artystek, jak i miejsc wystawiania sztuki, ma w analizowanych tytułach prasowych wyraźny charakter potęgowy.
- ▶ Podobny charakter ma sposób widzenia struktury świata sztuki przez artystki i artystów.
- ▶ Widoczna jest absolutna dominacja Warszawy nad resztą kraju. W pierwszej piątce najczęściej przywoływanych w prasie instytucji obecny jest tylko jeden podmiot spoza Warszawy: Muzeum Narodowe w Krakowie (116 tekstów).
- ▶ Z punktu widzenia uwagi poświęcanej w prasie w czołówce lokują się też trzy instytucje z dużych polskich miast: ms2 w Łodzi (55 tekstów), krakowski MOCAK (51 tekstów) i Muzeum Narodowe we Wrocławiu (45 tekstów).
- ▶ Dominacja Warszawy widoczna jest też we wskazaniach artystów i artystek zapytanych o galerie, z którymi chcieliby współpracować lub ewentualnie – które warto odwiedzić.
- ▶ W trakcie analizy zawartości prasy zidentyfikowano 9 uczelni artystycznych: warszawska ASP, pojawiała się w niej ponad 20 razy częściej (w 128 tekstach) niż ostatnia na liście Akademia Sztuki w Szczecinie (6 tekstów).

Wsparcie empiryczne tezy 6: płeć

Ważnym czynnikiem różnicującym pole sztuk wizualnych jest **płeć**:

- ▷ 80% artystów obecnych w analizowanych artykułach prasowych to mężczyźni.
- ▷ Wśród 10 najczęściej przywoływanych w prasie nazwisk artystów tylko jedno należy do kobiety (Katarzyna Kozyra).
- ▷ Wśród wszystkich artystów wspomnianych choć raz w „Gościu Niedzielnym” tylko 15% to kobiety. W „Rzeczpospolitej” udział kobiet wynosi 20%, a w „Polityce” i „Wyborczej” po 25%.
- ▷ 20% kobiet znalazło się wśród nazwisk wskazanych przez absolwentów i absolwentki ASP w odpowiedzi na pytanie o najważniejsze osoby tworzące współcześnie sztukę w Polsce.
- ▷ W trakcie wywiadów pogłębionych często pojawiał się też wątek niedoreprezentowania kobiet jako pedagogów zatrudnionych na uczelniach wyższych i to pomimo tego, że dominują one na nich jako studentki.
- ▷ Płeć jako istotny czynnik różnicujący szanse pojawiał się często w wypowiedziach osób, które szczególnie mocno cierpią z powodu niestabilności i niepewności wynikających z braku środków pozwalających na utrzymanie się.

Wsparcie empiryczne tezy 6: stabilność i bezpieczeństwo życia

Innym istotnym czynnikiem różnicującym artystów jest **stabilność i bezpieczeństwo życia**

- ▶ Jedną z najczęstszych narracji opisujących strukturę świata artystycznego jest ta, zgodnie z którą jest on podzielony na niewielką grupę osób żyjących w sposób dostatni i resztę, która cierpi z powodu niedostatku i braku bezpieczeństwa:

Więc generalnie rzecz biorąc nie można dwoma zdaniami opisać sytuację artystów. Jest ten szczyt i jest ten bardzo rozległy niestety obszar kompletnej biedy. Kompletnej biedy. I ta bieda z jednej strony to jest źródło naszej troski i zmartwienia (DUW2)

Wsparcie empiryczne tezy 6: stabilność i bezpieczeństwo życia

- ▷ Inni dostrzegając tego rodzaju nierówności wskazują, iż struktura nierówności jest nieco bardziej złożona:

(...) rozpiętość zarobków pomiędzy artystami, którzy są w dobrej sytuacji finansowej i którzy w jakiś sposób przebili się do takiego obiegu międzynarodowego, na rynki międzynarodowe, to to jest ogromna rozpiętość między tymi, o których mówię, którzy muszą być wspomagani przez swoich rodziców, tak. I to właśnie z jednej strony mówimy o tych najlepiej zarabiających, potem są ci, którzy są związani z instytucjami, o których mówiłam. Myślę, że ich sytuacja materialna nie jest tak naprawdę jakąś złą sytuacją. Po pierwsze jest stabilna, po drugie to są zarobki na poziomie jakiegoś tam średnie, ale jest jeszcze szansa na dorobienie, na sprzedaż do kolekcji. No i jest ten taki prekariat artystyczny, o którym wspominałam (KBP1)

Wsparcie empiryczne tezy 6: stabilność i bezpieczeństwo życia

Rozwarstwienie to jest widoczne, gdy przyjrzymy się cenom, jakie artyści uzyskują ze sprzedaży swoich prac:

- ▷ Jeśli chodzi o **najniższe kwoty**, za które respondenci sprzedali którąś ze swoich prac to:
 - ⇒ wahają się one od kilku złotych do ponad 5 tysięcy;
 - ⇒ średnia wynosi 430 złotych, a mediana 150 złotych;
 - ⇒ 25% najtaniej sprzedanych prac kosztowało nie więcej niż 50 złotych;
 - ⇒ ponad 90% najtaniej sprzedanych prac kosztowało nie więcej niż 1000 złotych.

- ▷ Jeśli chodzi o **najwyższe kwoty**, za które respondenci sprzedali którąś ze swoich prac to:
 - ⇒ ich cena rozciąga się od 3 złotych aż do 379 tysięcy;
 - ⇒ 25% najdrożej sprzedanych prac kosztowało nie więcej niż 2 tys. złotych, połowa – nie więcej niż 4400 złotych, $\frac{1}{4}$ nie więcej niż 9800 złotych;
 - ⇒ z kolei sześć najdrożej sprzedanych prac kosztowało w sumie tyle, co najdrożej sprzedane prace pozostałych stu osób, które udzieliły odpowiedzi na pytanie.

Wsparcie empiryczne tezy 6: wiek/pokolenie

Trzy formacje artystyczne, rozpoznawane przez dziennikarzy:

- ⑤ Malarze (głównie) tworzący między drugą połową XIX wieku a dwudziestoleciem międzywojennym:
 - trzon – to ikoniczne postacie malarstwa historycznego, na czele z Matejko i Malczewskim;
 - uzupełniają je ponadprzeciętnie często pojawiający się w tych samych tekstach bracia Gierymscy, Mehoffer, Wyczółkowski, Fałat, Axentowicz, Siemiradzki, Kossak czy Pankiewicz.
- ⑤ Grupa skupiona wokół twórców przedwojennej awangardy i powojennych jej kontynuatorów:
 - z jednej strony – Władysław Strzemiński, Katarzyna Kobro i Henryka Stażewski;
 - z drugiej – Tadeusz Kantor i Jerzy Nowosielski;
 - wraz z nimi pojawiają się też Andrzej Wróblewski, Alina Szapocznikow, Magdalena Abakanowicz, Roman Opałka.
- ⑤ Sztuka krytyczna lat 90-tych;
 - trzon – to twórcy urodzeni w latach 1955–1975, jak Katarzyna Kozyra, Zbigniew Libera, Paweł Althamer i Artur Żmijewski oraz Julita Wójcik, Dorota Nieznalska i Joanna Rajkowska;
 - w podobnych kontekstach jest też nieraz mowa o Natalii LL i Zofii Kulik.

Wsparcie empiryczne tezy 6: wiek/pokolenie

Najbardziej krytyczne wobec przypisywaniu sztuce funkcji społecznych są osoby należące do pokoleń, których wchodzenie w dorosłość przypadło na okres PRL-u, ale w szczególności ci, którzy osiągnęli dojrzałość na przełomie lat 70. i 80.

Roczniki urodzone od połowy lat siedemdziesiątych cechuje z kolei:

z jednej strony większy krytycyzm wobec prawie wszystkich funkcji sztuk (a więc zarówno sztuki wychowującej, jak i zaangażowanej społecznie, jak i sztuki jako dostarczycielki tego, co piękne)
z drugiej strony – większy niż w starszych pokoleniach odsetek odpowiedzi ambiwalentnych na pytanie o rolę, jakie powinna odgrywać sztuka.

Wsparcie empiryczne tezy 6: wiek/pokolenie

- ▷ 50% młodych artystek i artystów jako istotne źródło swojego utrzymania wskazuje „inny rodzaj prac artystycznych” - znacznie częściej niż dzieje się to wśród pozostałych osób biorących udział w badaniach sondażowych.

⇒ **Fuchy i chałtury** to zjawisko częstsze u młodych i/lub na wczesnych szczeblach kariery

⇒ **Zwrot ku konkretowi** – młodzi skłaniają się ku takim formom pracy wykorzystującej umiejętności artystyczne, które łatwo można skomercjalizować (chodzi przede wszystkim o projektowanie graficzne, projektowanie wnętrz i ubrań, o tworzenie i edycję filmów, design itd.)

Czyli na przykład ludzie się profesjonalizują, mogą robić pomniki, scenografię, rzeczy perfekcyjne, dobre. Czy są fotografami i pracują dla innych na zlecenia, mogą mieć całkiem dobry zawód z tego, zwłaszcza myślę, że w branży filmowej dużo ludzi może mieć normalną, dobrą pracę. I w grafice komputerowej. To są kierunki studiów, które są oblegane. Design, projektowanie graficzne, a na malarstwie są pustki obecnie. Nie ma sensu iść na te ściśle artystyczne kierunki, bo ludzie nie widzą takiej przyszłości. A dużo ludzi idzie na projektowe kierunki bo kończą się dobrym zawodem (AZKR2)

Wsparcie empiryczne tezy 6: wiek/pokolenie

- ▷ Problem *ageizmu* we wspieraniu sztuki przez systemy stypendialne.

To jest jedna z rzeczy, która jakby wyklucza też część artystek, druga część to jest też związana jakby z takim, no niewątpliwie jednak fetyszyzacją młodości i nowości w środowisku artystycznym, poszukiwaniu nowych nazwisk (...) No cały ten system, system też stypendialno-konkursowo-dotacyjny(...) Wszystkie, znaczy większość rezydencji, też jest do określonego tam trzydziestego któregoś roku życia. Konkursów, których jest bezliku w Polsce, no to są wszystko (...) też do trzydziestego szóstego (...) Nie ma takiej właśnie [rzeczy, jak] „Stara Polska” czy tam znowu „Polska W Średnim Wieku”, takiego programu. I to jest rzeczywiście bardzo bardzo trudne [KUW4].

Wsparcie empiryczne tezy 6: poglądy polityczne

- ▷ Większość naszych respondentów uważa, iż artyści tworzący sztukę mają poglądy lewicowe oraz utożsamia je ze społeczną wrażliwością, wyczuleniem na niesprawiedliwości, krytycyzmem.
- ▷ Potwierdzają to również wyodrębnione w trakcie analiz dwie, podstawowe narracje na temat powinności sztuki: **krytyczna i zaangażowana** (sztuka powinna zmienić świat, pomagać w jego rozumieniu, być formą oporu) oraz **konserwatywna** (sztuka powinna być piękna, wzmacniać uczucia patriotyczne, służyć Kościołowi).
- ▷ Respondenci boją się jednak wpisywania sztuki w jakąkolwiek jednoznaczną narrację polityczną, ponieważ ograniczałoby to według nich swobodę tworzenia i przekształcałoby ją w coś, czym ona nie jest.

Wsparcie empiryczne tezy 6: poglądy polityczne

- ▷ Warto podkreślić, że nie wszyscy zgadzają się, iż artyści są lewicowi. Jednak są to głosy bardzo odosobnione:

(...) świat sztuki jest zideologizowany do szczytu przez tę neomarksistowskie czy post-marksistowskie myślenie (...) jedna z ważnych artystek wygłosiła tekst, powtórzyła to 2 czy 3 razy, nikt nie zaproponował, ja nie byłem w stanie, bo mi kopara opadła po sam pas, wyobraź sobie, tak powiedziała dosłownie: „Dobrzy artyści, czyli ci, którzy realizują hasła lewicy klasowej” wyobrażasz sobie? A słabi artyści to są ci, którzy z sobą pracują, np. na akademiach, tak to powiedziała. Dobrzy artyści to są wyłącznie ci, którzy realizują idee lewicy klasowej, natomiast słabi artyści, dosłownie cytuję „słabi artyści nie realizują tych idei”. Wyobrażasz sobie? To ma być elita? Przecież to jest kołtuneria intelektualna po prostu. (...) [AZL1]

Wsparcie empiryczne tezy 6: inne wymiary zróżnicowań

- ▷ Wśród innych istotnych wymiarów zróżnicowań zidentyfikowanych w trakcie badań należy wymienić jeszcze:
 - ⇒ centralność ośrodka, w którym się działa (problem widzialności i metropolizacji)
 - ⇒ podziały dziedzinowe
 - ⇒ napięcie pomiędzy sztuką a sztukami użytkowymi (projektowanie)

TEZA 7

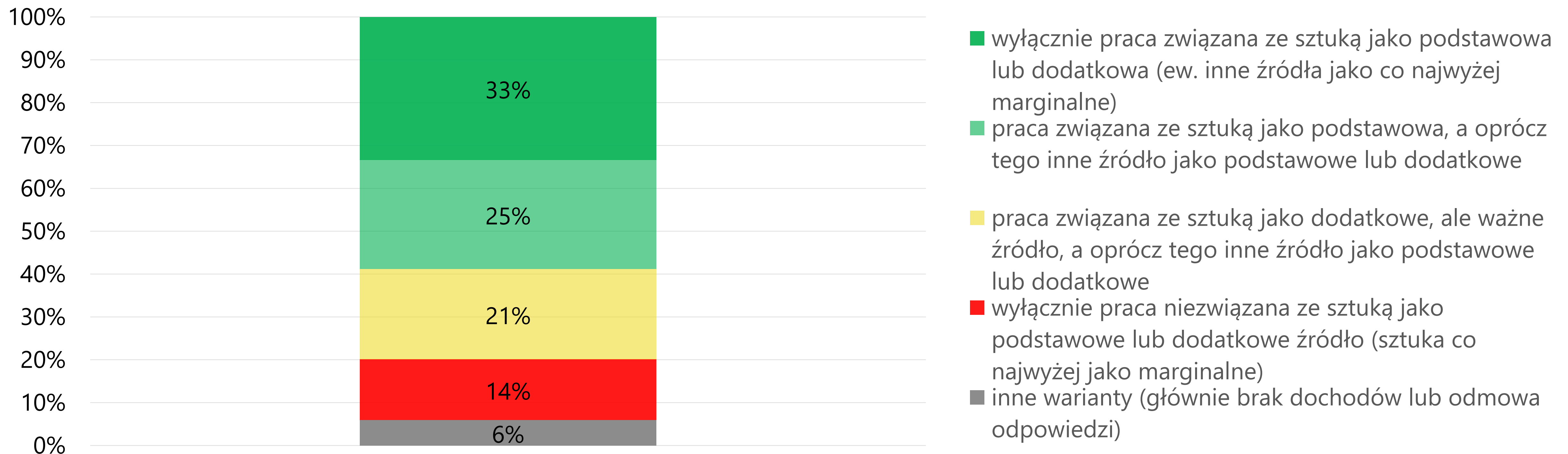
PODSTAWOWY PROBLEM, Z
JAKIM BORYKAJĄ SIĘ ARTYŚCI
W POLSCE, TO NIE TYLKO
UBÓSTWO, CO RACZEJ BRAK
POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA
EGZYSTENCJALNEGO

Wsparcie empiryczne tezy 7

- ▶ Przeciętny miesięczny dochód netto wśród uczestników badania, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie, to ponad 3500 złotych netto. Uwzględniając wyższe wykształcenie i częste zamieszkanie w dużych ośrodkach – to kwota bliska średniej krajowej dla takiej kategorii ludzi.
- ▶ Wśród absolwentów i absolwentek ASP jest nieco więcej osób o niskich dochodach niż wśród absolwentów innych rodzajów studiów jest (mniej niż 1000 złotych miesięcznie zarabia 17% z nich wobec 7% osób z wykształceniem wyższym magisterskim na poziomie kraju).

Wsparcie empiryczne tezy 7

Dla ponad połowy respondentów stała praca związana ze sztuką to podstawowe źródło utrzymania, a dla 1/5 – stała praca związana ze sztuką to ważne, choć uzupełniające źródło dochodów. Prawie połowa ma też związane ze sztuką zajęcie dorywcze, którego rola zarobkowa jest uzupełniająca.

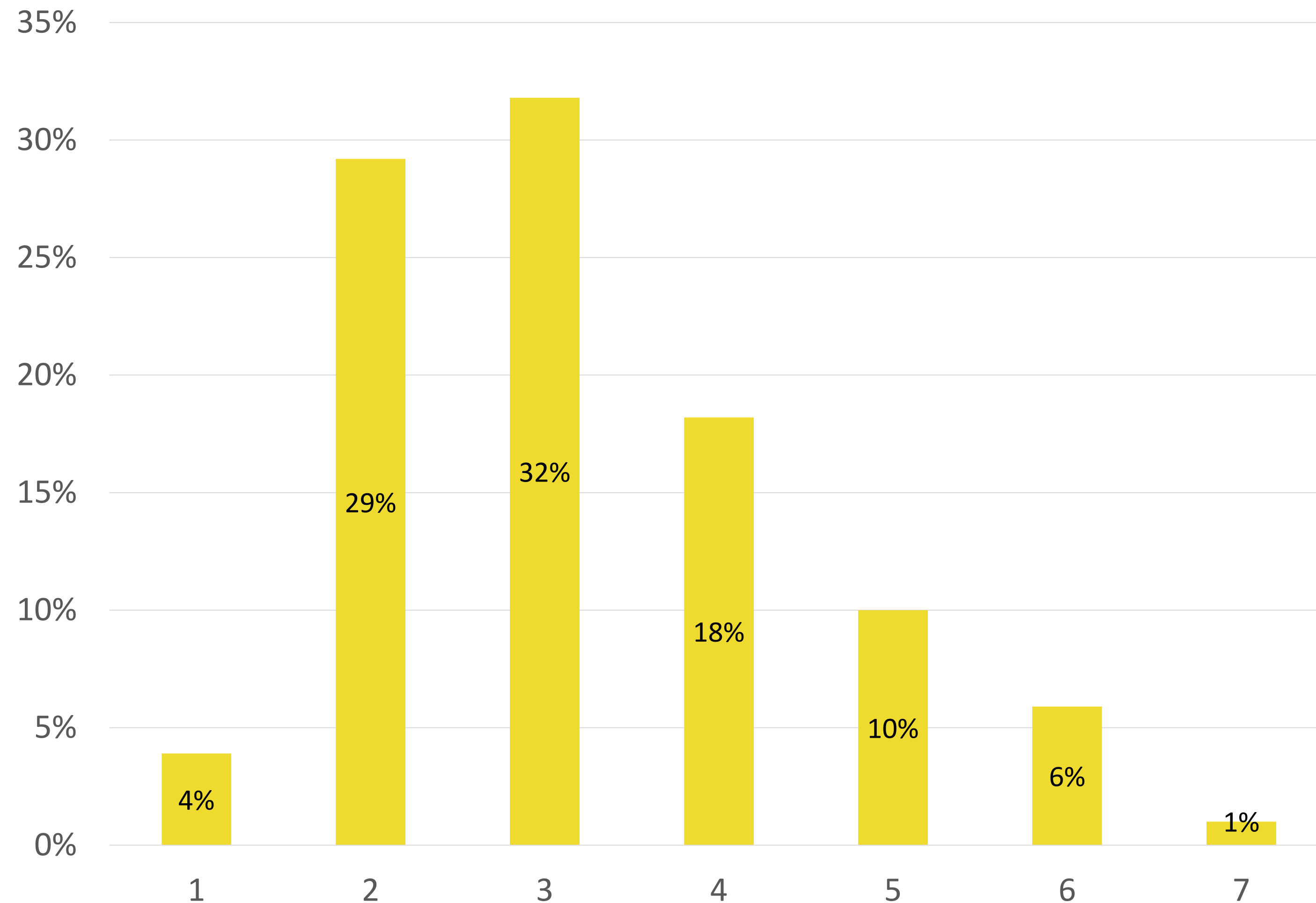
Wsparcie empiryczne tezy 7

- ▷ Tworzenie dzieł sztuki to zaledwie 25% wszystkich prac związanych ze sztuką, którymi parają się artyści i artystki.
- ▷ Prawie połowa absolwentów uzyskuje przychody z prac wymagających kompetencji artystycznych, ale niezwiązanych ze sztuką (chodzi tu prawdopodobnie o te rodzaje działań, które w wywiadach pogłębionych określane są mianem *chałtury* albo *fuchy*).
- ▷ Ważnym źródłem utrzymania jest też prowadzenie działalności edukacyjnej, a także tworzenie obiektów użytkowych lub projektowanie (wnętrz lub graficzne).
- ▷ Około 14% artystów utrzymuje się też dzięki stypendiom i grantom.

Wsparcie empiryczne tezy 7

Z jednego źródła dochodów utrzymuje się tylko 4% artystów.

Wykres: Liczba źródeł dochodów uznanych za podstawowe lub za dodatkowe, ale ważne. Wybierano spośród zbioru: stała praca związana ze sztuką, stała niezwiązana, dorywcza związana, dorywcza niezwiązana, pomoc materialna bliskich, świadczenia i zasiłki, inne źródła. Sondaż wśród absolwentów i absolwentek ASP.

Wsparcie empiryczne tezy 7

Artyści wskazują też na przygodność zarobkowania:

Wiesz co, chyba zarabiają we wszystkie możliwe sposoby. Od malowania ścian i bycia budowlańcem w momencie, kiedy nie masz nic poprzez wynajmowanie się do różnych fuch typu scenografia, jakieś na eventach nawet, fotografia, wiesz, jakaś komercyjna czy robienie, wiesz, jakichś... no każda po prostu rzecz jest tutaj dopuszczalna.(AZW2)

Czekamy aż coś wpadnie, czasami coś wpadnie i... Czasami jakiś remont się zrobi, coś, no. Aha, chałtury, jakieś tam takie. No i potem trzeba kupić za to farby, no i siedzieć tam i malować.(...) Chałtury, to znaczy no - obrazów takich, jakichś tam pejzaży na sprzedaż, nie malujemy, no raczej, raczej jakiś remont. (...) Raczej wyburzanie ścian. (...) Wyburzanie ścian [śmieje się]. (AML1)

Wsparcie empiryczne tezy 7

- ▷ Bardzo silnie podkreślanym problemem jest brak tego, co można byłoby nazwać minimum egzystencjalnym dającym elementarne poczucie bezpieczeństwa.

Są artyści, którzy nie mają jakby żadnych innych możliwości zarabiania nawet na ten ZUS, na to ubezpieczenie. Więc to są często jakieś tragiczne sytuacje i w [takim] momencie, [bo] ja sama przechodziłam przez taki czas i wiem, że taki trudny czas jakby uniemożliwia tworzenie. Bo to jest taki rodzaj depresji, że właściwie jak musisz zapłacić czynsz, przychodzą ci jacyś komornicy, nie masz kasy, to nie jest dobry czas na tworzenie. (AZB2)

Wsparcie empiryczne tezy 7

- ▷ Innym wymiarem deprywacji jest ten związany z brakiem dostępu do tych aspektów codziennego życia, które większości z nas wydają się być naturalne, a przynajmniej osiągalne.

Istnieje pewien paradoks w takiej sytuacji, w której ludzie o bardzo dużym potencjale kreatywnym czy twórczym z powodów systemowych czy z powodu swojego zawodu praktycznie są wykluczeni z takiego obiegu jakby dostępu do materialnych usług jakie np. mogą zagwarantować banki, prawda? Myślę o możliwości wzięcia kredytu czy o założeniu... czy w związku z tym, tak, kupnie mieszkania, takiej stabilizacji, która powodowałaby pewno, że te... właśnie, że ten potencjał twórczy mógłby być w większym stopniu wykorzystywany (DUW1)

Oni nie są ubezpieczeni, nie ma żadnych możliwości, żeby się ubezpieczyli, żeby... dobrze, że mają układy z lekarzami, bo lekarze zawsze chcą mieć, wie pan, jakieś prace, no to załatwiają to w ten sposób. (DDK1)

Wsparcie empiryczne tezy 7

- ▷ Tym, co doskwiera artystkom i artystom jest konieczność nieustannego zmagania się z rzeczywistością oraz niepewność przyszłości.

A kryzys ekonomiczny polega na czymś zupełnie innym: po prostu w pewnym momencie, mi się wydaje przynajmniej po sobie, że można być już zmęczonym tym ciągłym tzw. dziadowaniem, tym ciągłym, no tak jak mówię, brakiem pieniędzy na nowe buty jak już chodzisz z dziurami, wiesz, w podeszwie. Że też nie możesz iść do lekarza, że za wszystko musisz cały czas liczyć, ile w tym miesiącu mogę wydać na lekarza, jak chcę zrobić jakieś badania to są, idą, wiesz, w granicach tysiąca złotych... (...) ciągłe kombinowanie itd. itd. (AZW2)

Planowania nie mam, bo nie mogę sobie zaplanować czegoś na dłuższą metę, bo to wszystko zależy i wszystko jest właściwie płynne i zmienne, ale ja się bardzo łatwo dostosowuję. (...) Kiedyś oczywiście miałam jakieś lęki, stany lękowe itd. jakieś ciężkie depresje, teraz się dopiero dowiedziałam, że to były ciężkie depresje a to po prostu chodziło o to, że ja nie wiedziałam co ze mną będzie (AZW3)

Wsparcie empiryczne tezy 7

- ▷ Ważną cechą tego rozwarstwienia obecnego w polskim świecie sztuki jest to, że nawet ci najbardziej znani artyści żyją na przeciętnym poziomie:

(...) dobrzy artyści jak (...) po prostu oni żyją, żyją ze sztuki, żyją z tego. Nie jakoś nie wiadomo jak, ale żyją przyzwoicie. To też jest dosyć fascynujące, no bo (...) jest w tej chwili naprawdę bardzo mocno rozpoznawalną na świecie artystką. Znaczą poziom jej życia jest bardzo bardzo przeciętny (KOW1)

Znaczą paradoksalnie jest tak, że nawet kiedy mówimy o artystach o bardzo dobrych nazwiskach, takich którzy... Znaczą jeżeli mówimy o artystach, którzy odnieśli sukces, zrobili karierę typu, nie wiem (...) – artysta, który odniósł sukces, jest rozpoznawalny, jest znany itd. Przecież przedzie bardzo cienko. To że on tam raz w roku sprzeda jakąś pracę albo i nie sprzeda, to to jest w zasadzie łatanie dziur i spłacanie długów (DDB1)

Wsparcie empiryczne tezy 7

- ▷ Rodzajem *Świętego Graala* jest dla artystów etat. Większość naszych rozmówców zwraca uwagę zwłaszcza na fakt zupełnej odrębności sytuacji egzystencjalnej osób zatrudnionych na uczelniach wyższych.

(...) najlepszą sytuacją, tak mi się wydaje, jest sytuacja, kiedy artysta jest jednocześnie profesorem akademii. Bo to daje taką stabilność też, w sensie... no etat, emerytura itd. To jest dosyć dobra sytuacja. (DDB1)

Ja po prostu żyję na marchewkach, no co mam ci powiedzieć [śmieje się]. (...) A teraz jest lepiej, bo jestem na studiach doktoranckich i z tego co wiem, co słyszę ogólnie, no to raczej większość artystów chciałaby się dostać na uczelnię, mieć stałą posadę (AMP2)

Wsparcie empiryczne tezy 7

- Jednym z ciekawszych spostrzeżeń, które pojawiły się w trakcie wywiadów, jest to, co jedna z respondentek, kuratorka i krytyczka sztuki określiła mianem efektu Sasnala. Został on przez nią scharakteryzowany w sposób następujący:

No nie chciałabym nazwisk wymieniać, bo to też nie o to chodzi. Zdaje się, że są takie sytuacje, nie wiem, że tak przytoczę ogólnie takie zjawisko, które się nazywa efektem Sasnala. W tym sensie, że artyści współcześni no są w stanie robić – już, myślę, od jakichś dobrych parunastu lat – no jednak wchodzić w ten międzynarodowy obieg sprzedaży dzieł sztuki, rynku sztuki, galerii międzynarodowych. Gdzie po prostu ceny na dzieła sztuki są bardzo, bardzo wysokie. Tzn. one są nieporównywalne np. z takim średnim dochodem krajowym brutto w Polsce tak, jeżeli już musimy do czegoś to odnosić. Czyli jakieś tam 3 000 z groszami brutto. (...). Także są takie jakby ekstremalne sytuacje, że jest grupa, oczywiście mikroskopijna, ale ona w jakiś sposób też stwarza, jakby rzutuje na myślenie o sytuacji artystów, tak. (KUW3)

Wsparcie empiryczne tezy 7

Efekt Sasnala wypełnia niezwykle ważną i przynajmniej podwójną rolę:

Po pierwsze, normalizuje on ogromne rozwarstwienie świata artystycznego, podział na wąską elitę zwycięzców oraz całą resztę twórców, którzy z trudem wiążą koniec z końcem, rzadko żyjąc przy tym ze sztuki.

Po drugie, łagodzi on też skutki materialnej deprywacji, niepewności oraz wykluczenia z pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, jakiego doświadcza większość artystów w Polsce. Łagodzi, bo (a) daje nadzieję na odmianę tego losu oraz (b) dlatego, iż zdejmuje ciężar niepowodzenia z samego artysty i lokuje go po stronie irracjonalności świata sztuki, niejasnych mechanizmów, które uruchamiają jego działanie i które z definicji znajdują się poza kontrolą samego artysty.

TEZA 8

RYNEK SZTUKI W POLSCE NIE
TYLE NIE ISTNIEJE, CO RACZEJ
NAJCZĘŚCIEJ OBJAWIA SIĘ W
NAJPROSTSZEJ DO POMYŚLENIA
POSTACI: BEZPOŚREDNIEJ
TRANSAKCJI POMIĘDZY
ODBIORCĄ I NABYWCĄ

Wsparcie empiryczne tezy 8

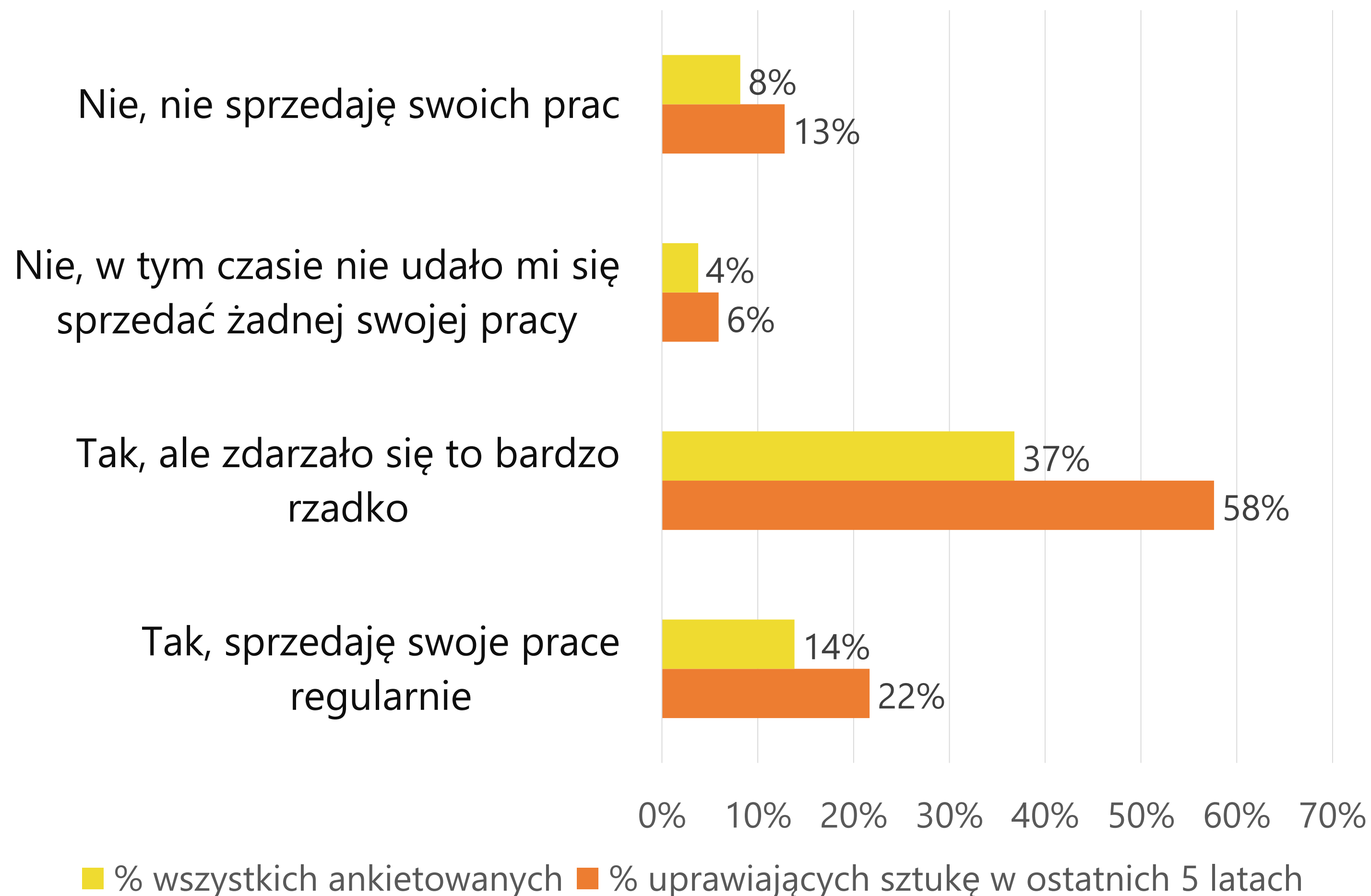
Zdecydowanie najważniejszym problemem z jakim borykają się artyści w Polsce jest według nich brak dojrzałego rynku sztuki. Wskazuje nań aż 71% ankietowanych. Innym, istotnym według 32% spośród nich, jest słabo rozwinięta kultura kolekcjonowania sztuki.

Takie przekonanie pojawia się też w wywiadach pogłębionych z artystami:

W Polsce galerie prywatne nie istnieją, bo nawet te, co pamiętam, na przełomie lat 80. i 90. ambitnie wystartowały i rynek je zweryfikował, albo stały się sklepikami z gadżetami dla bogatych, albo upadły, chyba że ktoś miał firmę i zostawił to dla obniżania sobie podatku, bo galeria zawsze była na minusie. (DDG1)

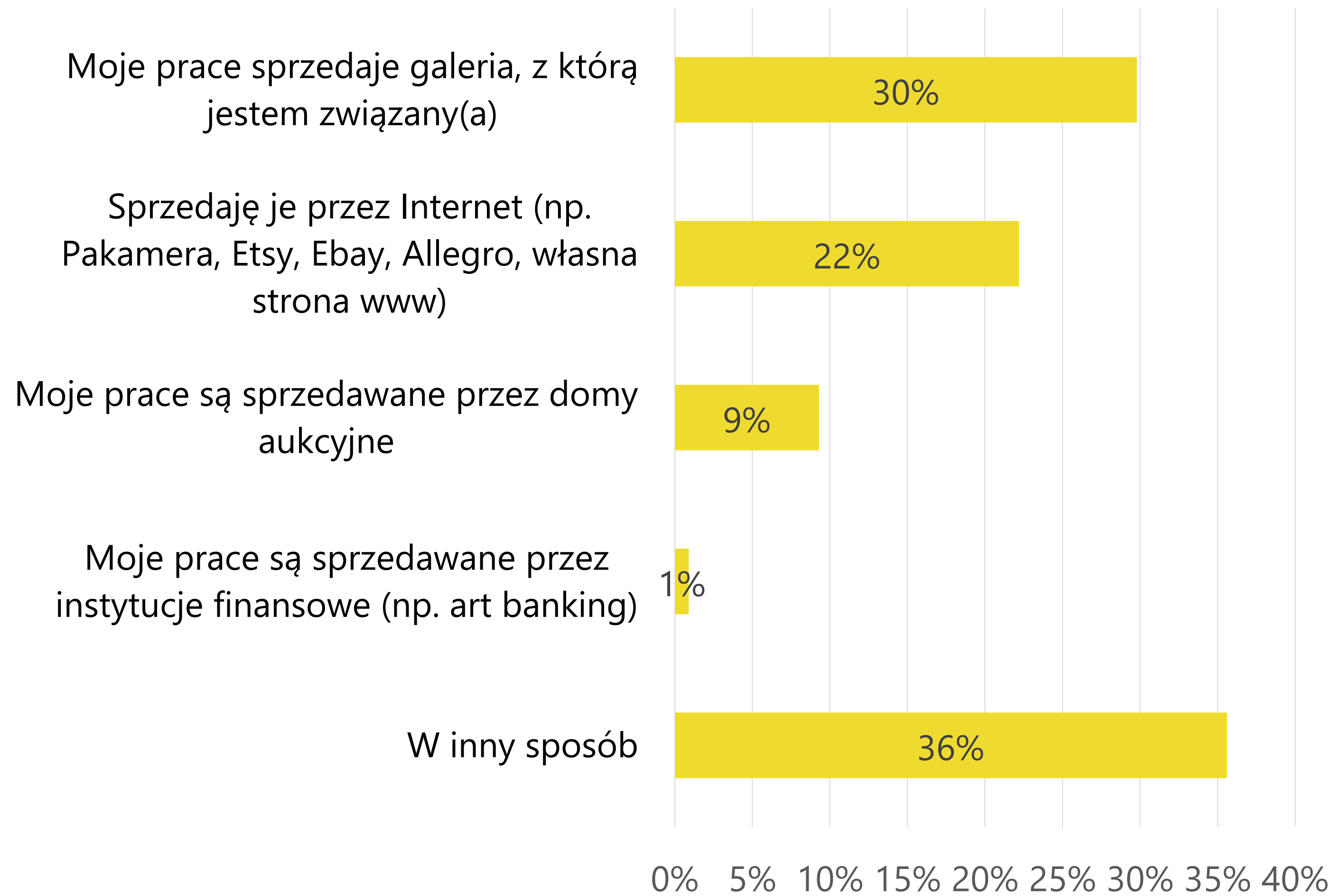
Wsparcie empiryczne tezy 8

Odpowiedzi na pytanie o regularność sprzedawania prac przez artystki i artystów w ostatnich pięciu latach rozkładają się następująco:

Wykres: Czy, a jeśli tak, to jak regularnie sprzedajesz swoje prace?

Wsparcie empiryczne tezy 8

30% artystów sprzedających swoje prace korzysta z pośrednictwa galerii.

Wykres: W jaki sposób sprzedajesz swoje prace? Rozkład odpowiedzi na pytanie o sposoby sprzedaży dzieł sztuki przez artystki i artystów. Sondaż wśród absolwentów i absolwentek ASP.

Wsparcie empiryczne tezy 8

Inne formy sprzedaży
prac

Wykres: Kategoryzacja
odpowiedzi na pytanie
otwarte o inne sposoby
sprzedaży prac

TEZA 9

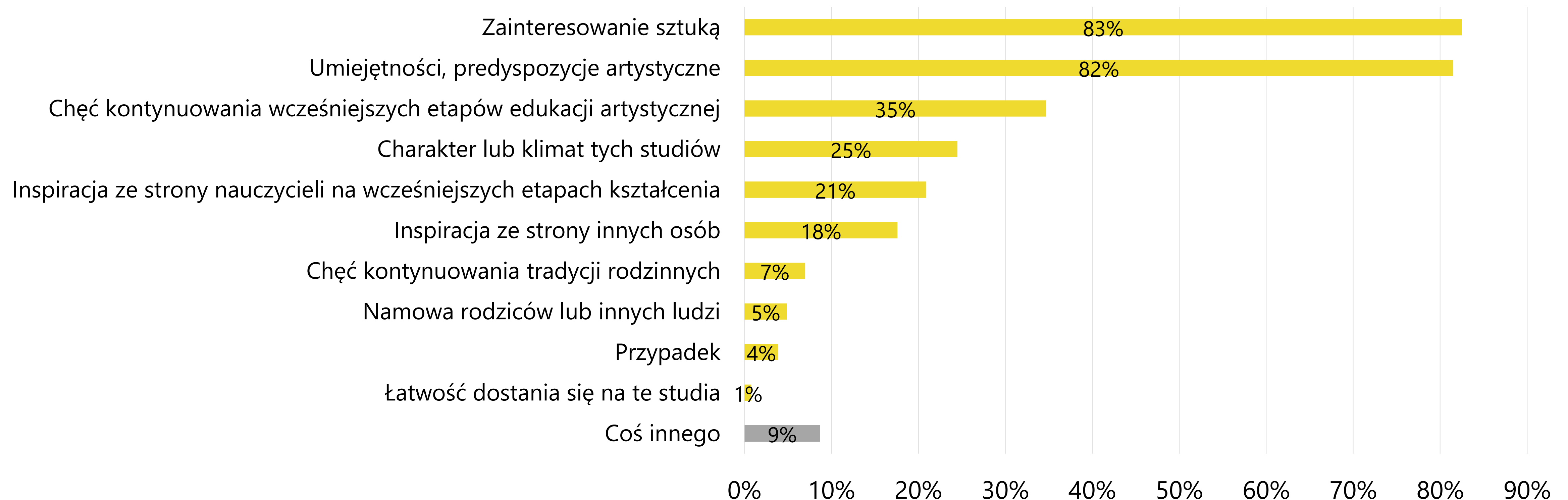
SZTUKA ZAJMUJE
CENTRALNĄ POZYCJĘ W
TOŻSAMOŚCI ARTYSTÓW

Wsparcie empiryczne tezy 9

- ▷ 31% absolwentów i absolwentek ASP wskazało, iż sztuka to **sposób, treść i/lub sens życia**.
- ▷ W odpowiedzi na pytanie, czym jest sztuka, piszą oni tak:
 - ⊗ *Sztuka to jak życie, potrzeba codzienności, żyjąc nie można się uwolnić od tego.*
 - ⊗ *To czym ja żyję, od początku mojej drogi. To się mieści moje życie.*
 - ⊗ *Sztuka od pewnego momentu to jest od rozpoczęcia studiów na ASP stała się nie tylko moją pasją ale po prostu moim życiem. (...)*
 - ⊗ *Sztuka jest dla mnie mną. Moim życiem. Najprościej jest sklasyfikować to do pojęć pasja, hobby, zajęcie. Ale tak na prawdę jest to sposób w jaki widzę świat, jak piszę swoją historię. To jestem ja, to również możesz być i Ty. Codzienność, detal i horyzont. (...)*
 - ⊗ *Sztuka jest podstawą. Jest – wraz z miłością – sensem życia.*
 - ⊗ *Jedną z najważniejszych rzeczy w życiu. Zaraz po rodzinie.*

Wsparcie empiryczne tezy 9

Podawane powody podjęcia decyzji o studiowaniu na uczelni artystycznej dowodzą, iż dokonano jej ze względu na zainteresowanie sztuką oraz umiejętności i predyspozycje artystyczne, nie zaś ze względu na zewnętrzne okoliczności.

- **65% respondentów zdecydowanie wybrałoby ponownie uczelnię artystyczną, a 23% – raczej tak.**

Wsparcie empiryczne tezy 9

- ▷ Bardzo trwałe okazuje się popularny mit artystyczny: *poświęcenia się sztuce i złożenia siebie na ołtarzu sztuki*.
- ▷ Dla wielu respondentów sztuka wymaga wyłączności: nie da się jej godzić z innymi, nieartystycznymi zajęciami.
- ▷ Tylko nieliczni pozwalają sobie na deprecjonowanie tego sposobu myślenia, zarzucając mu (jak się wydaje) elitaryzm:

Ale to znowu znam artystów na świecie w Niemczech czy no w innych krajach, w Londynie, którzy są taksówkarzami. Znakomita artystka, która po prostu dorabia sprząając biura, bo to jest naturalne, znaczy to nie jest, te czynności bycia taksówkarzem, mycie okien czy malowanie ścian nie uwłacza. (...) To w Polsce jest takie dosyć fałszywe przekonanie, że artysta – ołtarz sztuki, prawda? (...) To jest taki rodzaj nostalgii romantycznej chyba. (AZP2)

Wsparcie empiryczne tezy 9

- ▷ Bardzo często wspominanym aspektem podkreślającym ogromną wartość sztuki jest to, że pomimo wszystkich podziałów przecinających środowisko, to ona właśnie jest podstawowym czynnikiem, który je spaja:

Euforia twórczego, wspólnego działania. Uczestniczenia w czymś ważnym, w czymś co powoduje, że przynależysz właśnie do środowiska, które tworzy rzeczy wartościowe i możesz się tym podzielić i jesteś jakby równorzędnym partnerem z tymi do których nie masz dostępu na co dzień. (KUW2)

Wydaje mi się, (...) że to środowisko, które ja znam w jakiś sposób, (...) że ono jest jakby ciekawe innych osób z tego świata artystycznego i jakby, i ta ciekawość powoduje to, że jeśli się robi jakieś fajne rzeczy, albo gdzieś kogoś się pozna i kogoś się zainteresuje swoją twórczością, to jest bardzo łatwo. I wydaje mi się, że jakby pierwszą rzeczą, która w jakiś sposób spaja, to jest jakby ten, jakby to powiedzieć, no ten główny obieg zainteresowania, jakby obiekt zainteresowania, czyli sztuka, którą wykonują artyści nawzajem. I wydaje mi się, że tak, i że jakby to powoduje to, że później te relacje między artystami się gdzieś tam zacieśniają na gruncie towarzyskim. I później tak naprawdę to, co chyba najbardziej spaja część środowiska, to jest jakby taki dosyć dobry kontakt towarzyski, nawet mniej artystyczny, bo, tak mi się wydaje przynajmniej. (AMK1)

TEZA 10

PODSTAWOWYM CZYNNIKIEM
OGRANICZAJĄCYM ROZWÓJ
SZTUKI, W TYM POPRAWĘ
SYTUACJI TWÓRCÓW, JEST NISKI
POZIOM EDUKACJI
ARTYSTYCZNEJ POLAKÓW ORAZ
ZASPOKOJENIA PRZEZ NICH
PODSTAWOWYCH POTRZEB

Wsparcie empiryczne tezy 10

Polacy zapytani o najważniejsze problemy, z jakimi borykają się twórcy w Polsce, wskazują również na brak zapotrzebowania na prace artystów i artystek (33%), niski poziom edukacji artystycznej (22%), niechęć wobec sztuki ze strony publiczności (15%).

Wykres: Co jest najważniejszym problemem artystek i artystów w Polsce według respondentów w sondażu ogólnopolskim? [Można było wskazać maksymalnie pięć odpowiedzi.]

Wsparcie empiryczne tezy 10

- ▷ 48% uczestników badania prowadzonego wśród artystów i artystek uznaje, iż istotnym problemem określającym sytuację sztuki w Polsce jest niski poziom edukacji artystycznej odbiorców, zaś 32% za taki uznaje brak zapotrzebowania na pracę twórców.

Edukacja w tym kierunku od przedszkola. W Polsce sytuacja pod tym względem jest zła. Ludzie nie znają się na sztuce, nie mają potrzeby posiadania sztuki. Wyjątkiem jest niewielka grupa, która również nie zna się na sztuce, ale traktuje ją jako lokatę kapitału (wypowiedź z wywiadu kwestionariuszowego).

- ▷ Tego rodzaju konstatacje pojawiają się też w trakcie wywiadów pogłębionych z artystami:

Najogólniej rzecz ujmując: [to się wiąże] z kompetencjami społeczeństwa danego kraju, bo Polska niestety jest dosyć uboga w tej materii, ponieważ po prostu nie ma tradycji, kulturowych tradycji uczestniczenia w sztuce na, na... na różnych poziomach. Nie mam na myśli tylko kolekcjonowania czy kupowania sztuki, co by się bardzo wprost przełożyło na sytuację materialną artystów, ale nawet na takim poziomie odbierania sztuki, uczestniczenia. Tak że tutaj taki jaki mamy po prostu poziom, standard życia w danym kraju, to się przekłada proporcjonalnie do standardu życia materialnego artystów. (AZK2)

Wsparcie empiryczne tezy 10

- ▷ Część respondentów wskazywała również, iż istotnym czynnikiem hamującym rozwój sztuki jest niezaspokojenie podstawowych potrzeb Polaków, zasobność ich portfeli.

Zasobność portfela przeciętnego Kowalskiego. Jeżeli ja maluję obraz miesiąc i nie ociągam się, maluję we własnej pracowni, za którą płacę, korzystam z własnych materiałów, to chciałabym zarobić chociażby średnią krajową. Niewielu Polaków kupi za tę cenę obraz (3000). I wcale mnie to nie dziwi. (wypowiedź z wywiadu kwestionariuszowego)

Bo to wszystko jest trudne z tym mówieniem o sytuacji materialnej artystów w Polsce, bo ekonomia w Polsce jest do dupy więc o czym my mówimy. Bo ja nie wiem, czy sztuka jest takim artykułem pierwszej potrzeby. ARTYŚCI wiedzą, że tak jest. (APKR1)

Dziękujemy za uwagę!
Prosimy o pytania